

## **ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОГРАФІЧНА ПРОДУКЦІЯ: СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ**

**Самофал О. І.**

Наукова бібліотека Національного  
юридичного університету імені  
Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків

*Анотація.* Здійснено огляд змістових та жанрових особливостей електронної бібліографічної продукції, яку пропонує віддаленим користувачам наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (далі – НБ НЮУ ім. Ярослава Мудрого).

*Ключові слова:* веб-сайти бібліотек, електронна бібліографічна продукція, електронні каталоги, електронні бібліографічні покажчики, віртуальні списки, бюлетені, прес-кліпінги, віртуальні виставки.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій докорінно змінив сучасне середовище, в якому функціонують бібліотеки. Бібліографічна робота є основою діяльності будь-якої бібліотеки. Проте у віртуальному просторі змінюється не тільки ресурсна база, а й технологія підготовки та надання бібліографічної інформації. Електронні каталоги, бази даних, бібліографічні посібники різноманітних видів, типів, жанрів, форм та ін. – результати такої бібліографічної діяльності. У фахових виданнях досить часто розглядаються проблеми електронної бібліографії. Зокрема, Л. Ф. Трачук і Г. Н. Швецова-Водка проаналізували особливості класифікації електронної бібліографічної продукції за різними ознаками та визначили її поняття. На думку науковців – це сукупність електронних бібліографічних посібників як результатів і засобів бібліографічної діяльності в електронному середовищі, а також бібліографічних послуг, що надаються в електронному середовищі.

Сайти українських та зарубіжних бібліотек будь-якого статусу представляють різноманітні електронні ресурси, що містять масиви бібліографічних даних. Тому, у своїй більшості, вони належать до категорії довідково-інформаційних чи довідково-бібліографічних ресурсів.

*Бібліотечний веб-сайт* НЮУ ім. Ярослава Мудрого<sup>1</sup> – потужний інформаційний портал, який об'єднує всі інформаційно-бібліографічні ресурси, створені для навчальних та наукових потреб вузу. На сайті представлена електронна бібліографічна продукція, яка за жанровими ознаками, з одного боку, звична для традиційної бібліографії, а саме: каталог, бібліографічні покажчики та списки, бюлетені, огляди літератури, пам'ятки; з другого – нова: проблемно-орієнтовані банки знань, віртуальні виставки, інформаційні дайджести, прес-кліпінги тощо.

Один з головних інформаційних продуктів, який містить найбільший масив відомостей про документи, – *електронний каталог* (ЕК)<sup>2</sup>. Він належить до бібліотечно-каталожних електронних бібліографічних ресурсів, майже 100 відсотково відображає фонд наукової бібліотеки університету. Формується за допомогою АБІС ІРБІС. Загальний обсяг<sup>3</sup> – 437180 бібліографічних записів книг, збірників наукових праць, рідкісних видань, дисертацій, авторефератів, електронних документів тощо, у тому числі – 269000 аналітичних бібліографічних записів статей з періодичних видань, наукових збірників та матеріалів конференцій. Протягом року до ЕК звертається понад 1003600 користувачів.

На контентуальному рівні ЕК дозволяє здійснювати багатоаспектний інформаційний пошук, забезпечує доступ до понад 4000 повнотекстових науково-освітніх документів, допомагає знайти інформацію щодо забезпечення літературою окремих навчальних дисциплін. На інтерфейсі ЕК

---

<sup>1</sup> URL: <http://library.nulau.edu.ua>.

<sup>2</sup> ЕК бібліотеки – переможець Всеукраїнського конкурсу електронних каталогів на сайтах бібліотек України 2013 р. у номінації “Кращий електронний каталог на сайті бібліотеки навчального закладу” та посів перше місце у ТОП-10 електронних каталогів на сайтах бібліотек України за рейтингом в абсолютному заліку (протокол УБА №6 від 26.09.2013 р.). Див.: Бібліотечна планета. 2013. №4. С. 34–35. URL: [http://www.ula.org.ua/fileadmin/images/images\\_for\\_news/2013/Konkurs\\_2013\\_3.doc](http://www.ula.org.ua/fileadmin/images/images_for_news/2013/Konkurs_2013_3.doc).

<sup>3</sup> На 01.01.2014 р.

для користувачів представлена інструкція з методики пошуку інформації. Відкритість і доступність у віртуальному просторі дозволяє читачам працювати з інформаційним контентом цілодобово та замовляти книги дистанційно. *Online-консультант* надає допомогу у здійсненні правильного та швидкого пошуку інформації в ЕК та бібліотечних ресурсах сайта, формуванні запиту і оформленні електронного замовлення.

*Електронний бібліографічний покажчик* як альтернатива традиційному – найбільш розповсюджений засіб існування бібліографічної інформації у віртуальному середовищі, представляє собою безліч впорядкованих бібліографічних записів, здійснених мовою оригіналу відповідно діючих стандартів з бібліотечної справи. Наприклад, серія електронних персональних бібліографічних покажчиків *"Представники харківської правової школи"* сформована з метою забезпечення найбільшої повноти відображення наукової спадщини вчених-правознавців Харківщини, матеріалів про їх життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність. Вона є складовою електронної іміджевої колекції рідкісних видань ХІХ – початку ХХ століття *"The representatives of the Kharkov Law School"*. Перший покажчик серії присвячений одному із засновників харківської наукової школи правознавців, доктору цивільного права, академіку Української академії наук *Гордону Володимир Михайловичу (1871–1926)*<sup>4</sup>. Наступний – доктору права, професору, академіку Всеукраїнської академії наук *Палієнку Миколі Івановичу (1869–1937)*, одному з авторів Конституції Української РСР.

Джерелознавчою базою цих біобібліографічних ресурсів стали: фонди НБ НЮУ ім. Ярослава Мудрого, ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна, ХДНБ ім. В. Г. Короленка, електронні бібліотеки, електронні каталоги вітчизняних та зарубіжних бібліотек, видавництва "СПАРК", федерального правового порталу "Юридическая Россия", офіційні сайти НАН України, Таврійського

---

<sup>4</sup> Електронний персональний бібліографічний покажчик "Гордон Володимир Михайлович, 1871–1926" переможець конкурсу "Бібліотекар року 2013" Методичного об'єднання бібліотек ВНЗ Харківської зони у номінації "За кращий бібліографічний покажчик".  
URL: [http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/bibliotekar\\_roku/biblotekar2013.htm](http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/bibliotekar_roku/biblotekar2013.htm).

національного університету ім. В. І. Вернадського, Ярославського державного університету ім. П. Г. Демидова та ін. Матеріали, представлені в основній частині покажчиків, систематизуються за розділами: праці вченого (наукові видання, рецензії, навчальні видання, коментарі, довідкові видання); публікації про його життя, наукову та педагогічну діяльність, всередині рубрик – у хронологічному порядку, в рамках року – в алфавітному порядку за назвами. Науково-довідковий апарат складається зі змісту, передмови, вступної статті, інформації про основні дати життя та діяльності вченого, основної частини, алфавітного покажчика назв творів. Використовується система гіперпосилань на електронні версії документів. Науково-допоміжні біобібліографічні покажчики призначені вченим-правознавцям, студентам та юристам-практикам.

Щорічний електронний бібліографічний покажчик *"Праці вчених Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого", 2012 рік"* відображає праці науковців нашого вузу, опубліковані у 2012 році. Матеріал систематизовано за типами і видами видань, у межах підрубрик – за алфавітом авторів та назв. Основні рубрики включають наступні типи видань: офіційні, наукові, науково-практичні, навчальні, довідкові, літературно-художні, бібліографічні, періодичні. Окремі праці включені в *електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету eNULAU*<sup>5</sup>. Алфавітний покажчик авторів надає інформацію про науковий доробок ученого за рік.

Метою створення каталогу *"Фонди наукової бібліотеки Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Періодичні видання, 1812–2012 рр."* було зведення достовірної і повної інформації про наявні у фондах бібліотеки газети і журнали та максимальне, ретроспективне їх розкриття і наближення до потенційного користувача. На сьогоднішній день ресурс користується великим попитом, середня кількість звернень до нього за рік складає 700.

---

<sup>5</sup> URL: <http://dspace.nulau.edu.ua>.

Під час підготовки каталогу використовувались методичні рекомендації "Схема повного бібліографічного опису періодичного видання" (М. М. Романюк, М. В. Галушко), розроблені НДІ пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника; джерела наукової ретроспективної бібліографії: "Бібліографія української преси, 1816–1916" (В. Ігнатієнко), "Періодичні видання УРСР, 1918–1950. Журнали" (М. І. Багрич, Д. Х. Мазус), "Русская периодическая печать, 1703–1900 гг." (М. М. Лісовський), "Библиография периодических изданий России, 1901–1916" в 4 т. (за заг. ред. В. М. Барашенкова, О. Д. Голубєвої, М. Я. Морачевського); державні бібліографічні покажчики СРСР "Летописи периодических и продолжающихся изданий" тощо.

В електронному ресурсі матеріали структуровані за трьома розділами: "Періодичні видання з фонду рідкісних книг (1812–1945 pp.)", "Періодичні видання з загального фонду бібліотеки (1946–2012 pp.)", "Електронні наукові фахові видання". Анотована бібліографія на журнали систематизована за галузями знань: "Держава та право. Юридичні науки", "Історія", "Економіка", "Політика", "Військова справа", "Філософія", "Наука. Освіта", "Література. Літературознавство", "Бібліотекознавство. Бібліографія". У межах підрозділів каталогу матеріал розміщено за алфавітом. Допоміжний апарат містить алфавітний покажчик газет і журналів; додатки надають інформацію про періодичні видання, у яких НЮУ ім. Ярослава Мудрого є засновником та співзасновником, а також про вчених та співробітників університету – членів наукових рад, редакційних колегій періодичних видань, рад видавців. Зведений каталог періодичних видань пропонується всім, хто вивчає історію, досліджує та опрацьовує першоджерела за різними галузями права, досліджує історико-правовий розвиток науки, культури, літератури.

*Проблемно-орієнтовані предметні банки знань* – систематизовані електронні ресурси, призначені студентам для самостійного вивчення окремих тем і навчальних дисциплін, зокрема: "Теорія держави і права", "Адміністративне право", "Кримінальне право", "Кримінальний процес",

"Цивільне право", "Історія української культури". Вони включають повні тексти нормативно-правових актів; електронні аналоги програм, методичних матеріалів, завдань до практичних занять, конспектів лекцій, навчальних посібників, підручників, монографій, матеріалів науково-практичних конференцій; судову практику.

*Віртуальні списки рекомендованої літератури* створюються здебільшого на допомогу студентам при вивченні нововведених спеціальностей та дисциплін, а саме: "Інтелектуальна власність", "Судова експертиза" (Інститут підвищення кваліфікації юридичних кадрів), "Міжнародне право" (факультет підготовки юристів для Міністерства закордонних справ України); а також до сертифікатної освітньої професійної програми "Медіа-право"; до нових професійно-практичних дисциплін для слухачів факультету підготовки професійних суддів та ін.

Один із засобів орієнтації в електронних ресурсах світової мережі – створення для користувачів *веббібліографічного списку* "Інтернет-ресурси організацій, наукових установ, бібліотек, архівів", який включає онлайн-адреси web-сайтів органів державної, судової влади, електронних бібліотек, архівних установ України та зарубіжних держав, електронних енциклопедій, словників, періодичних видань та інші корисні лінки.

*Бюлетень нових надходжень* на сайті – джерело інформації про нові надходження до фонду бібліотеки для наукової, навчальної, довідково-бібліографічної та практичної діяльності науковців і студентів. Матеріал систематизовано за тематичними рубриками таблиці ББК, у межах рубрик – за алфавітом. Крім бібліографічних описів документів та електронних ресурсів, наводяться шифри та відомості про місце зберігання видань. Виконуючи довідково-інформаційну функцію, бюлетень сприяє розкриттю змісту фонду бібліотеки та найбільш ефективному його використанню.

*Прес-кліпінг* "Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого в публікаціях року" – систематизована анотована добірка публікацій з друкованих ЗМІ, інтернет-сайтів та наукових збірників за

поточний рік, що містять інформацію про історію та сьогодення університету, його місце у рейтингу ВНЗ України, надає відомості про лауреатів державних нагород, премій та конкурсів, наукову діяльність, культурно-просвітницьку роботу та спортивні досягнення вузу.

*Віртуальні виставки* – синтез використання традиційного книжкового і новітнього електронного способів презентації інформації. Їх мета полягає в публічній інтернет-презентації різних видів документів. Користувачі мають можливість ознайомитися із зовнішнім виглядом документів, бібліографічним описом та розгорнутою анотацією, скористатися посиланнями на повні тексти видань. Тематика віртуальних виставок різноманітна: нові надходження, до ювілейних та знаменних дат, історичних подій, цикли виставок-портретів учених-правознавців тощо. Наведемо приклади: "Конституція України – основа правової держави" (до Дня Конституції України), "Перший міжнародно-правовий документ про права і свободи людини" (до 65-річчя Загальної декларації прав людини), "Скорботна пам'ять поколінь" (до річниці голодомору 1932–33 рр. в Україні), "До 1025-річчя хрещення Київської Русі", "Василь Стус: життя і творчість" (до 75-річчя від дня народження поета) та ін.

У процесі формування електронної бібліотеки та надання доступу до електронних ресурсів інших бібліотек НБ НЮУ ім. Ярослава Мудрого зацікавлена також у регіональних корпоративних проектах. Зокрема, на сьогоднішній день є учасницею створення баз даних *"Електронний зведений каталог періодичних видань, що надійшли до провідних бібліотек м. Харкова"* та *"Соціальні комунікації: зведений каталог надходжень до бібліотек Харкова"*<sup>6</sup>. Включилася в новий проект *"Метабібліографія Харківщини"*.

Віртуальний простір та електронна бібліографія значно розширює можливості бібліотек з інформування населення за різними галузями знань. Завдяки глобальній мережі кожен бажаючий може отримати необхідну

---

<sup>6</sup> URL: [http://korolenko.kharkov.com/fond/nov\\_base.html](http://korolenko.kharkov.com/fond/nov_base.html).

бібліографічну інформацію з будь-якого куточка світу, лише відвідавши сайти бібліотек.

#### Список використаних джерел

1. Справочник библиографа / [науч.ред.: А. Н. Ванеев, В. А. Минкина]. – Изд. третье, перераб. и доп. – СПб. : Профессия, 2006. – 592 с. – (Серия "Библиотека").
2. Трачук Л. Ф. Классификация электронной библиографической продукции / Л. Ф. Трачук, Г. Н. Швецова-Водка // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 8. – С. 33–46.
3. Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2000. – 205 с.
4. Шрайберг Я. Л. Интеграция библиотек в информационное общество, яке розвивається: що нас чекає попереду? : [доп. на 19-й Міжнар. конф. "Крим-2012"] / Яків Шрайберг // Вища школа. – 2012. – № 11. – С. 83–119.
5. Шрайберг Я. Л. Електронна книга, майбутнє бібліотеки і суспільна свідомість: спроба осмислення і передбачення : [доп. на 20-й Міжнар. конф. "Крим-2013"] / Яків Шрайберг // Вища школа. – 2013. – № 12. – С. 80–121.

***Аннотация.** Осуществлен обзор содержательных и жанровых особенностей электронной библиографической продукции, которую предлагает удаленным пользователям научная библиотека Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого.*

***Ключевые слова:** веб-сайты библиотек, электронная библиографическая продукция, электронные каталоги, электронные библиографические указатели, виртуальные списки, бюллетени, пресс-клиппинги, виртуальные выставки.*

***Annotation.** The review of content and genre features of the electronic bibliographic product which is offered to remote users by the Scientific Library of the Yaroslav the Wise National Law University have been realized.*

***Key words:** web-sites of libraries, electronic bibliographic products, electronic catalogs, electronic bibliographic indexes, virtual lists, bulletins, press clippings, virtual exhibitions.*